

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
TOSHKENT VILOYATI CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

“Tasdiqlandi”

O'quv ishlari bo'yicha prorektor

I.Q. Xaydarov

2019 yil “ ” “ ”

5110800-TASVIRIY SAN'AT VA MUHANDISLIK GRAFIKASI
TA'LIM YO'NALISHI

RANGTASVIR

FANIDAN

(2-kurs talabalari uchun)

O'QUV - USLUBIY **MAJMUA**

Muallif: U.Sh.Ismatov

CHIRCHIQ-2019

RANGTASVIR MAJMUA 2-KURS

III. AMALIY MASHG'ULOT MATERIALLARI

I-Semestr

1–Mavzu: Ma'lum ranglar gammasida (kolorit) naqshli gips rozetka bilan qo'yilgan natyurmortni ishlash

Mashg'ulot turi: Naturadan rasm ishlash.

Tasvirlash vositalari: Akvarel bo'yog'i, №8–№14 o'lchamdagi mo'yqalamlar, torshon qog'ozi, planshet, bo'yoq uchun palitra, suv uchun idish.

Reja:

1. Natyurmortda ranglar uyg'unligi.
2. Amaliy ish va uni bajarish bosqichlari:
 - 2.1. Kerakli tasvirlash vositalarini tanlash. Kompozitsiyani qog'oz yuzasida joylashtirishni o'rganish.
 - 2.2. Ishni bir xil rangda boshlash. Tus jihatlarini aniqlash.
 - 2.3. Soya yorug' jihatlarini, rang berish usullarini o'rganish.
 - 2.4. Kompozitsiyadagi hajmdorlikni, fazoviylikni ifodalash
 - 2.5. Asl nusxaga o'xshashligini ta'minlash, umumlashtirish, yakunlash.

Izoh: tasvir vatmanning yarmida bajariladi. A–2 format.

Tayanch iboralar: *Akvarel, qog'oz, vatman, blik, yorqinlik, rang–tus, xromatik rang, axromatik rang, natyurmort.*

Baholash mezonlari va ko'rsatkichlari

Qurish, joylashtirish	Shakl, hajm nisbatlarini to'g'ri topish	Soya–yorug' munosabalarini to'g'ri topish	Tus nisbatlarini topish	Umumlashtirish, yaxlitlash, yakunlash ishlari	Jami
1	1	1	1	1	5

Natyurmort ishlash jarayonida buyumlarning umumiy tus va rang holatini yaxshi bilishi kerak. Bunday holatni saqlab qolish uchun balki ranglar munosabatini chegaralangan bo'yoqlarda ma'lum ranglar gammasida tasvirlashga to'g'ri keladi. Ishni eng och, to'q va yorqin tuslardan boshlaganda politrada barcha ranglardan, shu bilan birga eng yorqin va keskin bo'yoqlardan foydalanish shart emas. Yorug'-soya va rang munosabatlarini aniqlashda umumiydan hususiyga qarab borish lozim. Avvalo asosiy obyekt oralig'idagi tus farqlarini topish muhim: natyurmortda, masalan, stol yuzasi va fon oralig'idagi ko'za, gips rozetka va ko'zaga tushayotgan yorug'lik va boshqalar. Inson qomati tasviri yoki portret ham xuddi shu tariqa bajariladi. Rassomlarning amaliy tajribasida shunday jumlar mavjud: —katta yorug'lik, —katta soya, —katta shakl, —katta ranglar munosabati. Bulardan maqsad natura obyektini yaxlit ko'rish va ularni barqaror qilib tasvirlashdir. Naturani yaxlit idrok etganda, yorug'lik tikka ta'sir etayotgan joydagi narsalar yagona bir qismni tashkil etadi va undagi dog'lar kuchliligi bo'yicha soya qismdagiga teng kela olmaydi. Xuddi shularni shaxsiy va tushayotgan soyalarga moslash mumkin: ular tus bo'yicha yarimsoya bilan yaxshi chiqishadi, yarimsoya esa tasvirning yorug'lik qismlaridagi kuchga teng kela olmaydi. Soyadagi refleks yarimsoyadan och bo'la olmaydi, ammo shaxsiy soyaning umumiy tusiga bo'ysunadi. Obyektdagi ushbu katta shakllar yoki buyumlar guruhi tusi va rangining to'g'ri saqlanishi tasvirga yaxlitlik va yoritilishining to'g'ri bo'lishiga turtki bo'ladi. Umumiy ranglar munosabati va navbatdagi ishning davomi naturaga hos koloritni hisobga olgan holda borishi kerak. Naturadan kam ishlagan, tajribasiz rassomlar u yoki bu natyurmort ranglavha etyudini, manzarani yoki portretni tasvirlayotganda har doim ham undagi yaxlitlik va bo'yoqlar birligini muvaffaqiyatli bajara olishmaydi. Naturadan ishlash jarayonida har bir aniq holatda koloritni tushunib yetish, tusli va rangli holat xususiyatini ko'rsata bilishlari zarur. Hamma gap natura bo'yoqlaridagi umumiy tus, rang holati va kolorit birligini ko'rish va tushunib yetishdadir. Yirik plandagi tus munosabatlarini aniqlab olgandan so'ng, yorug'-soya qismlarini modellashtirishga ya'ni, har bir buyumning yorug'-

soyasi, yarim soya, shaxsiy hamda tushayotgan soylarini topgan holda xajmli shaklini rang-barang qilib tasvirlashga o'tish mumkin. Shuni yodda tutish kerakki, buyumlarning ustki qismi ham rang-tusi bo'yicha, ham yorug'ligi bo'yicha, ham to'yinganligi bo'yicha ham tushayotgan yorug'lik nurining oraliq masofasiga, sinadi, burchagiga hamda atrofida o'rab turgan buyumlarning reflekslariga va kontrast munosabatlariga bog'liq holda o'zgaradi. Yorug'likka,

yarim soyaga yoki soyaga yonma-yon turgan qandaydir ikkita yuza jismlaridagi narsalarda bir xil yoritilish sharoiti mavjud emas. Buyumni barcha qismini palitrada topilgan rang bilan unga och yoki to'q rangni qo'shib ishlash mumkin emas. Buyumning har bir bo'lagi uchun yangi va yana yangi bo'yoq qorishmalarini topish kerak. Odatda lokal (buyum) rangi yarim soyada sezilarliroq, chunki yarim soya yorug'lik manbaining asosiy va aks etayotgan tomonlaridan ancha sust ta'sir etadi. Buyumning xajmli shaklini jozibadorligi va natura qo'yilmasining yaxlitligini to'g'ri anglash uchun, issiq tuslar bilan yonma-yon aralash kontrast kuchida inson ko'zi sovuq rangni ko'radi. Bir rang boshqasiga qo'shimcha bo'lgan rangni his qiladi. Buning natijasida naturadagi sovuq ranglarga issiq ranglar hamisha yo'ldoshdir.

Agar biz buyumning sirtida zarg'aldoq rangni ko'rsak, yonida esa albatta havo rangni sezamiz. Issiq va sovuq tuslar tasvir oghangdorligini oshiradi, naturadagi tabiiy ko'rinishni naomyon etadi. Buyumning katta shaklini modellashtirayotib, mayda bo'laklarni chiza turib, shuni yodda tutish kerakki, katta shaklning ham yoritilgan, ham soyadagi yuzasida joylashgan ko'plab kichik shakllarda aniqlanadigan tusni oshirib yubormaslik kerak. Yorug'likda yoki soyada joylashgan mayda shakl tuslarining yaqinligini ilg'ab olish uchun, ish jarayonida atrof - muhitga bog'liq bo'lmagan buyumlarga e'tibor berish shart emas. Aytib o'tganimizdek, buyumlarni yaxlit ko'rib, doimo ularni o'zaro solishtirib turish zarur. Buyumning och qismini tasvirlay turib, qaysi nuqtada u yorug'ligi va rangining eng quyuqligi va qaerda kuchliroq namoyon bo'lishini, so'ngra esa xajmli shaklning qolgan qismida topilgan tus bilan taqqoslab aniqlash kerak.

Eslatib o'tamiz, ranglarni uch xususiyat bo'yicha taqqoslaymiz: yorug'ligi, rang tusi va to'yinganligi. Agar biror bir rang yorug'ligi bo'yicha to'g'ri topilib, boshqa xususiyatlari aniq bo'lmasa, bu rangni to'g'ri deb bo'lmaydi –

